

рії Північно-Західного Краю «Москва». У цей час загалом чисельність повстанців у зазначених відділах становила приблизно 200 осіб [2, 218]. Обережно припустимо, що до 20 % від загальної кількості упівців (до 40 вояків) становив саме підрозділ під проводом Тихона Зінчука.

Упродовж зими–весни 1946 р., з огляду на умови існування визвольного руху в нових формах боротьби й ворожий натиск, відділ «Кубіка», як й інші підрозділи УПА, було розпущено, а вцілілі бійці та командири влилися до лав збройного підпілля ОУН(б). Щодо особи самого сотенного (командира бригади) Тихона Зінчука, то відомо, що до початку весни 1946 р. він перебував на посаді референта зв'язку Північно-Західного краю [10, 1282]. 7 березня цього ж року ГК УПА надає йому звання сотенного УПА [10, 711]. Подальша доля талановитого командира волинських повстанців невідома. Цілком можливо, що він загинув у сутичці чи був заарештований НКВС і страчений. Може, його дні обірвалися в радянській в'язниці. Проте, за твердженням односельчанина «Кубіка» Івана Карди, він бачив славетного упівця в Ковелі 1956 р., куди той завітав, звичайно ж, таємно [8, 82]. Більше згадок про нього немає.

Висновок. Стрільці та старшини УПА на чолі з Тихоном Зінчуком гідно пройшли весь тернистий шлях боротьби за Українську державу, яка сьогодні має повернути із забуття імена славетного командира «Кубіка» та його побратимів, які віддали свої життя та сили задля здобуття нашою Батьківщиною незалежності.

Список використаних джерел та літератури

1. Антонюк Я. Діяльність СБ ОУН на Волині / Я. Антонюк. – Луцьк : [б. в.], 2007. – 176 с.
2. Вовк О. Короткий нарис діяльності УПА та її запілля на ПСУЗ і в прилеглих регіонах у 1943–1946 рр. / О. Вовк // Український визвольний рух: зб. 8 / за ред. В. В'ятровича. – Львів : [б. в.], 2006. – С. 164–225.
3. В'ятрович В. Українська Повстанська Армія: історія нескорених / В. В'ятрович. – К. : [б. в.], 2008. – 83 с.
4. Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів. Хронологія подій : у 2-х т. Т. 1 / О. Денищук. – Рівне : [б. в.], 2008. – 448 с.
5. Забілий Р. Підготовка та забезпечення маршів і постів рейдуєчих відділів УПА / Р. Забілий // Український визвольний рух: зб. 6 / за ред. В. В'ятровича. – Львів : [б. в.], 2006. – С. 170–184.
6. Кентій А. Українська Повстанська Армія у 1942–1943 рр. / А. Кентій. – К. : [б. в.], 1999. – 287 с.
7. Ковальчук В. Скільки ж солдатів було в УПА? Секрети розкриває Клим Савур [Електронний ресурс] / В. Ковальчук. – Режим доступу : // <http://www.istpravda.com.ua/articles/2010/12/3/7410/>
8. Лавренко Я. Боротьба за незалежність української нації на Ковельщині. Спогади учасників визвольних змагань / Я. Лавренко. – Луцьк : [б. в.], 2007. – 132 с.
9. Літопис УПА. Нова серія. – Київ ; Торонто : [б. в.], 1999. – Т. 2. – 724 с.
10. Літопис УПА. Нова серія. – Київ ; Торонто : [б. в.], 2006. – Т. 8. – 1620 с.
11. Марчук І. Командир УПА-Північ Дмитро Клячківський – «Клим Савур» / І. Марчук. – Рівне : [б. в.], 2009. – 168 с.
12. Романюк Ф. Так визрівала воля / Ф. Романюк. – Луцьк : [б. в.], 2010. – 384 с.
13. Содоль П. Українська повстанча армія 1943–1949 : довід. перший / П. Содоль. – Нью-Йорк : [б. в.], 1994. – 199 с.
14. Содоль П. Українська повстанча армія 1943–1949 : довід. другий. – Нью-Йорк : [б. в.], 1995. – 295 с.
15. Трубайчук А. Друга Світова / А. Трубайчук. – К. : [б. в.], 2004. – 344 с.

Руслана Давидюк

Микола Негребецький: доля українського громадського діяча Волині (20–40-ві роки ХХ ст.)

На основі аналізу архівних документів у статті досліджується громадсько-політична діяльність Миколи Негребецького, життєвий шлях якого позначений перебуванням у таборах інтернованих вояків УНР, роботою в «Просвіті», УНДО, ФНС, переслідуваннями з боку польської поліції та органів НКВС.

Ключові слова: Волинське воєводство, рівненський повіт, табори інтернованих, «Просвіта», Українське національно-демократичне об'єднання, Фронт національної єдності, польська поліція, НКВС, виправно-трудові табори.

Давидюк Руслана. Николай Негребецкий: судьба украинского общественного деятеля Волыни (20–40-е годы XX в.). На основе анализа архивных документов в статье исследуется общественно-политическая деятельность Миколая Негребецкого, на жизненном пути которого были пребывание в лагерях для интернированных воинов УНР, работа в «Просвите», УНДО, ФНЕ, преследования со стороны польской полиции и органов НКВД.

Ключевые слова: Волынское воеводство, ровенский повет, лагеря для интернированных, «Просвита», Украинское национально-демократическое объединение, Фронт национального единства, польская полиция, НКВД, исправительно-трудовые лагеря.

Davidyuk Ryslana. Mykola Nehrebetskii: Fate of a Ukrainian Public Statesman from Volyn (20–40-ss XX Century). The article surveys the public and political activity of Mykola Nehrebetskii on the basis of analyzing archives documents. His life was marked by staying at the camps for the UPR's military internees, working in «Prosvita», UNDU, FNU, being persecuted by the Polish police and PCHA authorities.

Key words: Volyn province, Rivne district, camps for internees, «Prosvita», Ukrainian National Democratic Union (UNDU), Front of National Unity (FNU), Polish police, People's Commissariat of Home Affairs (PCHA), corrective labour-camps.

Актуальність наукової проблеми. Процес державного, культурного та духовного відродження України сприяє поверненню забутих імен громадських діячів. Разом із тим, їхня діяльність є важливою складовою частиною у вивченні краєзнавства. Усе це актуалізує дослідження життєпису Миколи Негребецького, активного діяча «Просвіти», Українського національно-демократичного об'єднання, Фронту національної єдності в м. Рівне міжвоєнного періоду, який неодноразово ув'язнювався польською поліцією та радянською владою.

Аналіз наукових досліджень проблеми. У дослідженні використані матеріали та документи, виявлені в Державному архіві Волинської області (ДАВО), Державному архіві Рівненської області (ДАРО), а також матеріали україномовної періодичної преси міжвоєнного періоду, спогади.

Мета нашої статті – дослідити громадсько-політичну діяльність міжвоєнного періоду жителя міста Рівного Миколи Негребецького, за яку його переслідувала польська та радянська влада, відбувши роки сталінських виправно-трудових таборів.

Постановка наукової проблеми та її значення. Інтернування в польських таборах, передвборча агітація в часи Другої Речі Посполитої, просвітницька діяльність, поширення української преси, партійна робота в Українському національно-демократичному об'єднанні, Фронті національної єдності, постійні переслідування польської поліції, арешти органів НКВС, сталінські табори: віхи життя уродженця і мешканця м. Рівного Миколи Негребецького, портрет якого на тлі реконструкції складних політичних реалій 20–40-х років є предметом дослідження в цій науковій статті.

Виклад основного матеріалу і обґрунтування отриманих результатів дослідження. Життєва дорога Миколи Сильвестровича Негребецького тісно пов'язана з містом Рівне, у якому він 5 грудня 1897 р. народився в сім'ї вчителя, здобув освіту, закінчивши в 1913 р. місцеве приходське училище. Пізніше заочно вчився в Українському вільному університеті в Празі. У роки революції виїхав із Рівного до Києва, за часів Директорії УНР служив телеграфістом при штабі Симона Петлюри, а потім воював у його військах. Як свідчить його дочка, Наталя Негребецька, був нагороджений хрестом за хоробрість [1, 6]. Із Києва був направлений у м. Ходорів (Галичина), де також працював телеграфістом [2, 15].

Після поразки революції армія УНР була роззброєна та інтернована на територію Польщі, розміщена в таборах у Вадовицях, Ланцуті, Пікуличах, Александрові-Куявському і Каліші, табори в Пьотрокові та Ченстохові призначалися для цивільних осіб [3, 114–116]. Згідно з розпорядженням польського Міністерства внутрішніх справ від 8 червня 1921 р. інтернованим було заборонено поселення на території Східної Галичини і Західної Волині. Такі поселення дозволялися в окремих випадках, за умови, що особа раніше жила в цьому регіоні й отримала дозвіл місцевої влади.

Микола Негребецький перебував у таборі для інтернованих міста Каліш. 25 липня 1921 р. на ім'я рівненського повітового старости була надіслана інформація від керівництва табору № 10 щодо намірів звільнити Миколу Негребецького і прохання повідомити, «чи є він польським підданим, чи проживав перед війною у м. Рівному, чи староство не буде перешкоджати його поселенню на території повіту після звільнення з табору» [4, 25]. У відповідь староство повідомляло, що не робитиме перешкод щодо звільнення М. Негребецького з табору інтернованих і його наступного проживання в

рівненському повіті [4, 26]. Микола Сильвестрович повернувся до Рівного та відразу долучився до активної громадської роботи.

На той час, у 1922 р., у Другій Речі Посполитій уперше проходили парламентські вибори. Об'єднання зусиль українців з іншими національними меншинами призвело до утворення на нараді у Варшаві 17 серпня 1922 р. Блоку національних меншин (БНМ). У передвиборчій платформі БНМ значну увагу приділяли національним, соціальним, релігійним, економічним питанням. До передвиборчої роботи долучився Микола Негребецький, який агітував за список № 16, саме під такою назвою йшов на вибори БНМ.

Польська влада намагалася різними способами завадити передвиборчій роботі, зокрема, рівненське староство заборонило поширювати відозви «Чого хоче 16-ка?» [5, 2]. За активну пропагандистську роботу на користь БНМ польською поліцією був затриманий Негребецький, якого звинувачували в розвідувальній діяльності, однак після двох місяців тюремного ув'язнення звільнили без суду [6].

Микола Сильвестрович влаштувався працювати продавцем газет при українському кооперативі, продовжуючи займатися громадською роботою в товаристві «Просвіта». У цей час осередки «Просвіти» зростали чисельно, хоча польська влада всіляко намагалася цьому запобігти. Рівненська «Просвіта» була однією з найдіяльніших у воєводстві, мала власне приміщення, володіла рухомим та нерухомим майном на 30 тис. злотих. При філіях «Просвіти» організовувалися хори [7, 120], проводилися аматорські вистави [8, 464], стараннями товариства відбувалися богослужіння на честь Тараса Шевченка, організовувалися урочисті процесії по вулицях Рівного, у яких брали участь представники всієї Волині [9, 9].

Рівненське товариство змушене було постійно виборювати право на своє існування. У грудні 1927 р. волинський воєвода Владислав Мех видав розпорядження рівненському староству провести «люстрацію Рівненської повітової Просвіти та її філій» [10, 1–2]. Із 10 по 15 січня було проведено перевірку філій у Корці, Межиричах, Самострілах, Сапожині, Майкові, Дулібах, а з 15 січня – рівненської централі [11, 51]. Після цього «Просвіта» в Рівному ще деякий час продовжувала працювати, але розпорядженням рівненського староства від 16 квітня 1929 р. визначався остаточний термін її ліквідації – до кінця місяця.

Безпосередній вплив на «Просвіту» мали члени Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), до якого належав Микола Негребецький [12, 5 зв.]. УНДО було утворене 11 липня 1925 р. у Львові з об'єднання так званої незалежної групи автономістів Української Народної Трудової партії, Української партії національної роботи і групи послів із Волині [13, 327]. Тоді ж була ухвалена політична платформа, як підстава програми партії, яка дещо змінилася на Народному з'їзді 19–20 листопада 1926 р. у Львові. Із часу утворення діячі УНДО намагалися поширювати партійні впливи на Волинь, хоча цьому перешкоджав «сокальський кордон» – один із визначальних напрямів «волинського експерименту» Генрика Юзевського.

На початку проникнення УНДО на Волинь було прийнято рішення про заснування в Луцьку партійного часопису. 11 грудня 1926 р. сюди прибув голова партії Д. Левицький. Провівши переговори з редакцією тижневика «Громада», він домігся переоформлення цього часопису на партійний орган «Українська громада», що дало змогу партії активніше поширювати свої ідеї.

Із метою зміцнення позицій у Волинському воєводстві УНДО направляло сюди своїх довірених осіб, насамперед послів і сенаторів. На початку червня 1928 р. ЦК партії закріпив за членами своєї парламентської репрезентації окремі повіти Волині [14, 471 зв.]. Діячі партії організували народні віча, селянські сходи і збори, на яких знайомили присутніх із політичним становищем, із роботою польського сейму та сенату, пропагували партійну програму [15, 2; 16, 7].

Важливим моментом в організаційному становленні УНДО на Волині стало створення мережі українських кооперативних організацій. У 1927 р. в Луцьку почав діяти інспекторат Ревізійного союзу українських кооперативів, пізніше розпочали роботу філії галицьких українських кооперативів «Народна торгівля», «Маслосоюз», «Сільський господар» та ін. [17, 40].

Робота УНДО активізувалася напередодні парламентських виборів 1928 р. Перед виборами члени партії створили блок, до складу якого, крім членів УНДО, увійшли члени колишнього Сельсоюзу і безпартійні українці, що приступили до передвиборчої акції під № 18. Вибори супроводжувалися переслідуваннями з боку польської влади: були арештовані лідер УСРП на Волині Семен Жук, діячі Сельробу Максим Чучмай і Сергій Козицький, у Ковельському виборчому окрузі анулювалися списки Сельробу-правиці № 8 та Блоку національних меншин № 18 [18, 173.].

На той час на терені Рівненського повіту нараховувалося біля 30 членів УНДО, хоча ще не існувало організаційних осередків [12, 5]. 29 липня 1928 р. відбулися перші повітові організаційні збори УНДО в Луцьку, на яких був обраний тимчасовий повітовий виконавчий комітет [19, 10]. У Рівному осередок УНДО було утворено 19 серпня 1928 р., а 21 вересня обрано постійно діючий повітовий комітет партії, який спочатку очолив І. Оболонський [12, 6; 20, 12].

Крім офіційних членів партії на Волині УНДО мало значну кількість симпатиків. Під час виборів до сейму і сенату в 1928 р. свої голоси УНДО віддали 33290 волинян [16, 9.] УНДО на терені рівненського повіту отримало 14 % від загальної кількості голосів.

Найбільш відчутними були впливи УНДО в культурному плані. Крім «Просвіти», під впливом УНДО перебував Союз Українок, що мав кілька десятків членів. Зокрема, серед заступників членів Управи товариства Союзу Українок у лютому 1933 р. була дружина Миколи Сильвестровича Ніна Негребецька [21, 7].

Економічні впливи УНДО поширювалися через Український Селянський кооперативний банк у Рівному [12, 6], антиалкогольна пропаганда – через товариство «Відродження», членом якого був Микола Негребецький. Крім того, він проводив енергійну агітацію у справі українізації Православної церкви в Польщі [22, 1].

Із 1930 до 1935 р. Микола Негребецький секретарював у рівненському повітовому комітеті УНДО [2, 8–9], хоча мав суперечки з тодішнім головою повітового комітету Василем Ярмолюком [2, 25]. Зокрема, розбіжності між двома групами, прихильниками Ярмолюка і Негребецького, виникли 4 березня 1934 р. під час засідання членів повітового комітету УНДО в Рівному. Першим виступав Негребецький, який зазначив, що необхідно енергійніше працювати в терені, підкреслював безчинність членів попередньої управи. Ярмолюк казав, що окремі членів управи проводять роботу на власний погляд, не узгоджуючи її з програмою УНДО, що може призвести до розколу партії [23, 33 зв.].

Крім того, Микола Сильвестрович негативно ставився до групи петлюрівців, які симпатизували УНДО, зокрема наддніпрянські уенерівські емігранти: адвокат Микола Багринівський, голова Українського літературно-артистичного товариства імені Лесі Українки в Рівному, адвокат Іван Корноухов, інженер, лавник Рівненського магістрату, уповноважений УЦК Данило Ковпаненко [24, 53] та ін. Ставлення цієї групи до УНДО найкраще характеризує виборча кампанія до законодавчих органів, коли петлюрівці публічно оголосили нейтралітет, однак часто підтримували список № 18 [12, 1]. Василь Ярмолюк, навпаки, мав добрі взаємини з окремими уенерівськими емігрантами. Він «часто бував у адвоката Багринівського і намагався якнайчастіше посилати до нього клієнтів у судових справах» [22, 1].

Слідчі польської поліції інформували, що Микола Негребецький вороже налаштований не лише до Польської держави, а й до проурядових українських організацій: «Рідна хата», товариство імені Петра Могили, Безпартійний блок співпраці з урядом [22, 1]. Наголосимо, що протистояння між УНДО і ВУО було характерним для політичного життя Волині 30-х років ХХ ст. У протоколі повітового з'їзду УНДО від 18 жовтня 1936 р. заявлялося, що «посли так званого ВУО не нами вибрані, а їх нам, волинякам, накинуто проти нашої волі, тому відмовляємо їм будь-де нас репрезентувати» [25, 42–43]. Активіст ВУО Микита Бура на допиті НКВС свідчив: «У с. Рясники Бугринської гміни Рівненського повіту, куди я приїхав відкривати «Просвітянську хату», зустрівся з керівником повітового комітету УНДО Ярмолюком і членом цього комітету Негребецьким, які намагалися мені завадити. Вони говорили, що відкривати хату непотрібно, так як керують нею зрадники українського народу Скрипник і Бура, натомість пропонували вступати в УНДО» [25, 21–22].

Діяльність Миколи Негребецького як секретаря повітового комітету УНДО призводила до постійного перебування у фокусі зору польської поліції, яка двічі – у 1930 і 1933 р. – його заарештовувала. Однак, щоразу, протримавши в тюрмі два місяці, звільняла.

Частина керівництва УНДО, вважаючи, що польсько-українська конфронтація веде в безвихідь, почала шукати можливості компромісу з владою. Із приходом до керівництва партією В. Мудрого було започатковано період «нормалізації» відносин між польською владою та українськими політичними діячами – лідерами УНДО. Політика «нормалізації» викликала неоднозначну реакцію в західноукраїнському суспільно-політичному середовищі. Одні вбачали в досягнутій угоді можливість забезпечення українському народові поступок національного розвитку, інші виступали проти будь-яких компромісів із польським урядом.

1 листопада 1933 р. в часописі «Перемога» оголошувалося про створення Фронту національної єдності (ФНС), появу якого ініціював опозиціонер УНДО Д. Паліїв. 23–24 березня 1935 р. у Львові відбулася I Крайова конференція ФНС, що затвердила «Тези ФНС» із восьми пунктів, а 20 вересня 1936-го скликано Перший конгрес ФНС [26, 70].

ФНС активізував свій вплив на території Східної Галичини. Однак до Рівного, Здолбунова, Луцька систематично надходили листи зі Львова, у яких наголошувалося, що «від часу нав'язання консолідації українських угруповань політичний провідник ФНС орієнтується на провінції» [27, 16]. У рівненському осередку ФНС перебувало на той час до 30 осіб, серед них Микола Негребецький, хоча польська поліція помилково приписувала йому членство в повітовій ексекутиві ОУН [28, 40 зв.]. Факти засвідчують, що Микола Сильвестрович поділяв програмні ідеї ФНС. Так, на допиті 14 листопада 1939 р. Василь Ярмолюк повідомляв, що Негребецький 1935 р. вийшов з УНДО та вступив у партію ФНС [2, 14 зв.]. Офіцер кримінального розшуку рівненської поліції поляк Юрій Толвинський свідчив, що «Негребецький проводив агітацію спрямовану на залучення мас у ФНС, оформляв прийом у ФНС, збирав у бажаючих вступити до партії декларації, відправляв їх поштою у Львів, видавав членські білети, збирав внески» [2, 18]. Семен Новак, керівник УНАКОРУ в повіті, на очній ставці говорив, що «Негребецький належить до ФНС і очолює цю організацію у Рівному» [2, 12].

Діяльність ФНС перебувала під пильним наглядом польської поліції. Неодноразово листи діячів партії вилучалися як такі, що «несуть загрозу громадському спокою» [29, 10]. У цей час Микола Негребецький активно займався поширенням української періодики, зокрема партійних та інших видань: «Новий час», «Діло», «Свобода», «Наш прапор», «Українські вісті» (орган ФНС), недільник «Батьківщина», «Неділя», «Народна справа», «Нове село», «Громадський голос» (орган УСРП). Видавалися ці газети переважно у Львові, звідки Микола Сильвестрович їх випишував і поширював, отримуючи від редакції 30 % вартості за поширення, із яких 20 % платив продавцям газет [2, 10 зв.–11]. Крім того, розповсюджував газети і листівки на Козацьких могилах, куди їздив на велосипеді. Польська поліція переслідувала поширювачів українських газет, що було викликано таємним розпорядженням влади про необхідність зменшення впливу Галичини на Волинь, розмежування цих територій уже згаданим «сокальським кордоном». У будинку Негребецьких поліція постійно робила обшуки. Як згадує Наталія Негребецька, «батьки у скрутні хвилини ховали заборонену літературу у дитячі ліжечка, а ми з сестрою вдавали хворих на дифтерію. Поліцейські боялися заразитися цією хворобою, тож нас обминали...» [1, 8].

Однак, 1936 р. працівники поліції черговий раз заарештували Миколу Негребецького за поширення нелегальної літератури, але, потримавши кілька місяців під слідством, знову звільнили за недостатністю доказів [30].

Владу непокоїла розбудова ФНС, тому за діячами партії велося постійне спостереження. У 1938 р. Микола Негребецький опинився під слідством «за неблагонадійність, за поширення націоналістичних газет без дозволу повітового керівництва і повтор цих дій, незважаючи на заборони». На цей раз його вислали з Рівного як із прикордонної зони до Станіславова [2, 4 зв., 19].

Навесні 1939-го поліція ліквідувала секретаріат ФНС, заарештувавши секретаря С. Волинця та інших працівників секретаріату. Арештованих відвезли до станіславівської в'язниці, де перебували також члени місцевого обласного проводу ФНС. Восени 1939 р. тут передбачалося провести великий судовий процес [31, 8].

Із початком Другої світової війни Микола Негребецький повернувся до родини (дружини Ніни Несторівни та двох доньок Людмили і Наталії) в Рівне. Однак, прихід радянської влади позначився арештами політичних та громадських діячів краю. У секретному зведенні наркома внутрішніх справ УРСР І. Серова заступнику наркома внутрішніх справ СРСР В. Меркулову про роботу оперативно-чекістських груп у Західній Україні наголошувалося, що по агентурній справі «БЛОК» проведені арешти основних учасників «контрреволюционных националистических организаций ОУН и УНДО. Среди 22 арестованных выделяется Негрибцкый (Негребецький. – Р. П.) национал-фашист, прибывший на Волинь из Галиции по заданию центра “Фронт национального объединения”» [32, 250–252].

Опергрупа НКВС заарештувала Миколу Сильвестровича 20 жовтня 1939 р. [2, 27]. Після обшуку в його помешканні було знайдено різну літературу, зокрема, газету «Селянська правда» за лютий

1938 р., яка вміщувала матеріали антирадянського характеру. У газеті подавався матеріал: «Що сталося з будівничими більшовизму? Політбюро партії від 7 листопада 1917 р.: Ленін – помер; Сталін – диктатор; Троцький – вигнаний на еміграцію; Зінов'єв – розстріляний; Каменєв – розстріляний; Сокольніков – в тюрмі; Бубнов – звільнений з посади, у вигнанні». У статті «У московсько-більшовицькій неволі» зазначалося: «Східньо-українські землі по той бік Збруча пережили у 1937 р. найбільше лихоліття. Це вже не був гніт, а правдиве божевілля московської влади щодо українського народу. ГПУ розстрілювало кожного, на кого падало хоч би найменше підозріння неправовірності до Москви. Жертвою того божевілля впали навіть такі заслужені і вірні наймити Москви, як Любченко та Бондаренко. Така сама судьба зустріла багатьох старшин армії, комісарів, професорів, робітників, студентів, всюди ГПУ викривало «фашистських собак» та «петлюрівців» [33, 6].

Особливою нарадою при НКВС СРСР (протокол № 27) від 8 березня 1941 р. за статтями 54-10 і 54-11 КК УРСР М. С. Негребецький був ув'язнений у ВТТ на 8 років як соціально-небезпечний елемент [2, 39]. Після арешту був відправлений у Кіровоград, пізніше – Київ, Харків, а звідти – у Котлас-Комі АРСР, де відбував покарання в Ухтинському таборі [34, 235]. Перебування в сталінських таборах не проминуло безслідно, він зазнав фізичного каліцтва, втратив праву руку. Сім'я Миколи Негребецького була вислана в Північно-Казахстанську область, де перебувала весь період німецької окупації [35, 214]. Ніна Негребецька з двома доньками повернулася з Казахстану до Рівного наприкінці 1944 р. Микола Сильвестрович побачив рідне місто після звільнення з таборів, 20 жовтня 1947 р., але повернення було захмарене важкою втратою – смертю дружини.

Органи НКВС постійно слідували за «благонадійністю» тих, хто повернувся з таборів, за їхніми родинami. У 1948 р. на квартирі в Негребецьких молодь відзначала Різдво: колядувала, розмовляла, читала вірші. Це стало приводом нових арештів, за «антирадянську діяльність, зберігання націоналістичної літератури, недонесення», у різних числах березня, червня, липня 1948 р. було заарештовано десятеро членів молодіжної організації, серед них – старша донька Миколи Негребецького Людмила. У справі молодіжної організації в Рівному був заарештований також Микола Негребецький, якого Особливою нарадою при Міністрі державної безпеки СРСР від 25 грудня 1948 р. засудили «за недонесення про антирадянську діяльність відомих йому осіб» і ув'язнили на 8 років ВТТ. Старшокласники рівненських шкіл отримали від 10 до 3 років таборів [36, 244–254] (детальніше [37, 468–484]). У 1954 р. Микола Негребецький, якого достроково списали з табору за станом здоров'я, та старша дочка Людмила переїхали на спецпоселення до Томська, де на той час перебувала молодша дочка Наталія. Вона згадувала: «батько був паралізований, втратив здатність говорити, не діяли ні скалічена права рука, ні права нога, він не одержав від держави ніякої матеріальної підтримки. За документ служила йому довідка політв'язня, яка позбавляла будь-яких прав» [1, 35].

У 1956 р. були ліквідовані спецпоселення без права повернення, але родини заарештованих правдами і неправдами намагалися повернутися додому. 9 серпня 1956 р. Томський районний відділ міліції видав Людмилі та Наталії Негребецьким довідки про зняття статусу спецпереселенців на отримання паспортів. Микола Сильвестрович за станом здоров'я не зміг прийти до оперуповноваженого, тому подібної довідки не отримав [1, 35–36]. Після багатьох років поневірять та важкої праці, які забрали кращі роки життя та здоров'я, сім'я таки повернулася на Рівненщину. Місця в рідному домі, у Рівному, їм не знайшлося, тому Людмила з батьком поселилася в Милостові, пізніше – у Шубкові, згодом – у Тучині, де Людмила Миколаївна працювала вчителькою [1, 36]. «Безпартійний інвалід, безрукий, паралізований, позбавлений державою будь-яких засобів існування, Микола Негребецький помер у 1969 р. у Тучині, де і похований» [1, 38].

Згідно зі статтею 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про додаткові заходи по відновленню справедливості стосовно жертв репресій, що мали місце у 30–40-х і на поч. 50-х рр.» від 16 січня 1989 р. М. С. Негребецький реабілітований [36, 384].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Життя Миколи Негребецького віддзеркалює громадсько-політичне життя, духовні орієнтири Рівного, відтворює образ українського інтелегента у вирі історичних випробувань. Його непроста життєва дорога спонукає до роздумів про політичне життя міжвоєнного періоду, механізми функціонування тоталітарної системи, яка знищувала кращих, думаючих людей. Для відтворення цілісної історичної панорами нашого краю,

ствердження національної самототожності необхідно надалі досліджувати і повертати забуті імена наших співвітчизників.

Список використаних джерел та літератури

1. Негребецька Н. Дороги долі. Спогади / Н. Негребецька. – Рівне, 2005. – 40 с.
2. Державний архів Рівненської області (далі – Держархів Рівненської обл.), ф. Р-2771. Архівно-слідчі справи. Негребецький Микола Сильвестрович, оп. 2, спр. 1157.
3. Karpus Z. Jeńcy i interowany rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918–1924 / Z. Karpus. – Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 1999. – 210 s.
4. Держархів Рівненської обл., ф. 30. Ровенське повітове староство, оп. 18, спр. 141.
5. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.), ф. 46. Волинське воєводське управління, оп. 9, спр. 51.
6. Держархів Рівненської обл., ф. 33. Прокуратура Рівненського окружного суду, оп. 2, спр. 1228.
7. Держархів Рівненської обл., ф. 33. Прокуратура Рівненського окружного суду, оп. 4, спр. 3.
8. Держархів Рівненської обл., ф. 33. Прокуратура Рівненського окружного суду, оп. 4, спр. 34.
9. Держархів Рівненської обл., ф. 30. Ровенське повітове староство, оп. 18, спр. 1017.
10. Держархів Рівненської обл., ф. 30. Ровенське повітове староство, оп. 18, спр. 1279.
11. Держархів Рівненської обл., ф. 33. Прокуратура Рівненського окружного суду, оп. 4, спр. 29.
12. Держархів Рівненської обл., ф. 30. Ровенське повітове староство, оп. 18, спр. 1274.
13. Держархів Рівненської обл., ф. 33. Прокуратура Рівненського окружного суду, оп. 4, спр. 22, т. 1.
14. Держархів Волинської обл., ф. 46. Волинське воєводське управління, оп. 9, спр. 237.
15. Держархів Волинської обл., ф. 36. Луцьке повітове староство, оп. 13-а, спр. 901.
16. Держархів Волинської обл., ф. 46. Волинське воєводське управління, оп. 9, спр. 239.
17. Держархів Волинської обл., ф. 269. Луцький міський комісаріат державної поліції, оп. 1, спр. 11.
18. Кучерепа М. Волинь у виборах до парламентів Другої Речі Посполитої / Микола Кучерепа // *Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія». Сер. : Історичні науки. – Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2003. – Вип. 3. – С. 169–176.*
19. Sprawozdanie MSW z życia mniejszości narodowych za miesiąc lipiec-sierpień 1928 r. – Warszawa, 1928.
20. Держархів Рівненської обл., ф. 86. Ровенське повітове управління державної поліції, оп. 2, спр. 516.
21. Держархів Рівненської обл., ф. 3. Союз Українок, оп. 1, спр. 2.
22. Держархів Рівненської обл., ф. 30. Ровенське повітове староство, оп. 18, спр. 2259.
23. Держархів Рівненської обл., ф. 33. Прокуратура Рівненського окружного суду, оп. 4, спр. 69.
24. Держархів Рівненської обл., ф. 30. Ровенське повітове староство, оп. 18, спр. 1275.
25. Держархів Рівненської обл., ф. Р-2771. Архівно-слідчі справи. Ярмолюк Василь Савович, оп. 2, спр. 3743.
26. Держархів Волинської обл., ф. 46. Волинське воєводське управління, оп. 9, спр. 3642.
27. Держархів Рівненської обл., ф. 100. Здолбунівське повітове управління державної поліції, оп. 1, спр. 2209.
28. Держархів Рівненської обл., ф. 33. Прокуратура Рівненського окружного суду, оп. 4, спр. 78.
29. Держархів Волинської обл., ф. 145. Лавровський постерунок державної поліції Луцького повіту, оп. 1, спр. 158.
30. Держархів Рівненської обл., ф. 33. Прокуратура Рівненського окружного суду, оп. 2, спр. 2553.
31. Держархів Волинської обл., ф. 145. Лаврівський постерунок державної поліції Луцького повіту, оп. 1, спр. 204.
32. Зведення наркома внутрішніх справ УРСР І. Серова заступнику наркома внутрішніх справ СРСР В. Меркулову про роботу оперативно-чекістських груп у Західній Україні / ГДА СБ України, ф. 16, оп. 32 (1951 р.), спр. 33, арк. 159–170 // *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 рр. Документи ГДА СБ України / упоряд. В. Даниленко, С. Кокін. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – С. 250–252.*
33. *Селянська правда. – 1938. – Лют. – № 2.*
34. Держархів Рівненської обл., ф. Р-2771. Архівно-слідчі справи. Куйбіда Степан та інші, оп. 2, спр. 178.
35. Держархів Рівненської обл., ф. Р-2771. Архівно-слідчі справи. Куйбіда Степан та інші, оп. 2, спр. 177.
36. Держархів Рівненської обл., ф. Р-2771. Архівно-слідчі справи. Куйбіда Степан та інші, оп. 1, спр. 179.
37. Давидюк Р. Рівненська українська націоналістична молодіжна організація і післявоєнний період / Р. Давидюк // *Реабілітовані історією : у 27 т. Рівненська область / редкол. : голова П. Т. Тронько, заступ. голови О. П. Ресент, Ю. З. Данилюк та ін. ; редкол. тому : співголова В. М. Королюк, Ю. М. Торкунов, відп. секретар А. А. Жив'юк та ін.). – Рівне : ВАТ «Рівнен. друк.», 2006. – С. 468–484.*